

De Syrische 'Holy Man' in de Late Oudheid

Drs. Frans van Eekelen
Schiebroekseweg 12
3051 JN Rotterdam

Studierichting geschiedenis
Universiteit Leiden
29-05-2008

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
1. Syrië in de Romeinse keizertijd	3
2. Ascese in vele vormen	4
3. Simeon de pilaarheilige.....	6
4. 'Holy Man' Simeon: Bemiddelaar op vele terreinen	8
5. Reacties en navolging	9
6. Conclusie.....	10
Literatuurlijst :.....	12
Afbeeldingen :.....	12

Inleiding

In de vijfde eeuw van onze jaartelling werd er in het Noorden van Syrië een bizar en uniek fenomeen waargenomen. Een zonderlinge man, Simeon genaamd, ging boven op een zuil staan en verbleef daar in weer en wind gedurende meer dan 40 jaar. Hij at en dronk nauwelijks. Predikte vanuit zijn hoge positie en oordeelde en veroordeelde gevraagd en ongevraagd. Deze heldhaftige en bizarre daad verschafte hem enorm veel eer en invloed en al tijdens zijn leven werd hij een 'Holy Man'. In dit werkstuk zal ik deze Engelse term blijven gebruiken, omdat de vertaling 'Heilige Man' naar mijn mening een te beperkt beeld geeft van dit fenomeen. Simeon kende zeer vele navolgers tot ver in de middeleeuwen met vaak nog extremere vormen van vasten en zelfkastijding. Ook nu nog is Simeon een populaire heilige. Vele Syrische kinderen dragen zijn naam en waar eens

zijn pilaar stond is nu een druk bezochte bedevaartsplaats, zoals ik zelf enige jaren geleden mocht aanschouwen. De voet van zijn pilaar staat midden tussen de imposante resten van een enorm kerkcomplex, dat al enkele jaren na zijn dood werd gebouwd. Een triomfboog, klooster en baptisterium completeren deze 'heilige' plek op de heuvel bij Telanissos, een dorp zo'n 42 km ten noorden van Aleppo.

In dit werkstuk wil ik dit fenomeen nader onderzoeken. Waarom ontstond het juist in het door de Romeinen bezette Noord-Syrië en waarom konden deze 'Holy Man' zo'n invloedrijke rol spelen in de samenleving van de late oudheid ?

1. Syrië in de Romeinse keizertijd

De opdracht van de volksvergadering in Rome aan Pompeius om het hele Middellandse Zeegebied te zuiveren van piraten, leidde in 64 vC tot de inrichting van enkele nieuwe Romeinse provincies, onder andere van Syria. Op dat moment was Syria nog een lappendeken van direct door Rome bestuurde gebieden, zelfstandige koninkrijkes en autonome steden. Antiochië, nu op Turks grondgebied, groeide uit tot een grote stad en werd de hoofdstad van Syria. In Antiochië stond ook een van de eerste kerken van het vroege christendom. Tot de invallen van de Moslims rond 636 en de verovering van Damascus behoorde het gebied tot het (Oost) Romeinse rijk.

De Romeinse keizer Constantijn bekeerde zich in het jaar 312 tot het christendom en daardoor kon de nog jonge Kerk zich vrij en zonder vervolging verder ontwikkelen. In 391 verwierf het christendom zelfs

het predicaat staatsgodsdienst. Maar het was nog wel “een tuin zonder bloemen in een pagane wereld”, zoals Robert L. Fox het zo treffend verwoordde.¹

Vooraf in de vierde eeuw konden deze beide werelden nog geheel naast elkaar bestaan. Er was een grote tolerantie. Later zou dit met nieuwe generaties “sterke” christenen minder worden en vervolgd werden gedroegen zich steeds meer als vervolgers. Vooraf t.a.v. de Joden en de vele gnostische en andere afwijkende stromingen.

De structuur van de kerk in deze vierde eeuw was nog zwak. Tijdens het eerste concilie van Nicea in het jaar 325 werd er enige hiërarchie aangebracht in de organisatie, maar dogmatische verschillen overheersten het debat en er was geen sprake van grote eensgezindheid en krachtig leiderschap tussen de vier machtigste bisschoppen (patriarchen) van de vier belangrijkste christelijke steden (Rome, Antiochië, Alexandrië en later Jeruzalem). Een canon met eensluitende en vaste geloofsuitspraken ontbrak. De ariane strijd, over o.a. de relatie van de Vader en de Zoon, zou nog wel de gehele eeuw duren² en in het noorden van Syrië was en bleef de invloed groot van de ketter Marcion, met zijn strenge ascetische leer.³

Binnen het christendom van de vierde en vijfde eeuw bestonden zo nog vele stromingen, groeperingen en ideeën, maar daarnaast kende het ook bijzondere eenlingen en bizarre zonderlingen. Zonderlingen vooral in sfeer van onthouding en ascese, die een uniek en extreem gedrag gingen vertonen.

2. Ascese in vele vormen

Ascese was een fenomeen dat niet nieuw was en al vele verschillende vormen kende gedurende de gehele oudheid. In het Grieks betekent ascese “oefening”. En het was vooral oefenen in onthouding. Het afwijzen en minachten van het lichamelijke, zoals het afzien van huwelijk en seksualiteit. Het neoplatonisme had al geringschattend het lichamelijke afgewezen en Plotinus zou zich hebben geschaamd voor zijn lichaam. Stoïcijnen en Pythagoristen waren streng ascetische stromingen⁴. Het Grieks-filosofische gedachtegoed t.a.v. ascese was geïntegreerd binnen de groeiende jonge christelijke kerk, die zich al vanaf Paulus steeds verder verwijderd had van het Jodendom en zijn wetten.

De ascese binnen het christendom was van oorsprong wat gematigder. Het Oude Testament was wat dat betreft niet helemaal eensluitend. In Genesis is het God zelf die tot de mensen zegt dat zij zich moeten vermenigvuldigen, maar Paulus laat andere geluiden horen. Het zou, naar zijn mening, goed zijn als iedereen ongetrouwd zou blijven, net als hijzelf. Ook was het beter om helemaal geen vrouw aan te raken.⁵ Een andere vorm van ascese zien we bij Johannes de Doper, hij droeg een mantel van kamelenhaar en at slechts sprinkhanen en wilde honing. Johannes de Doper schreef zijn leerlingen dan ook permanent vasten voor.⁶ Christus zelf predikte echter dergelijke strenge leefregels niet. Hij wees wel nadrukkelijk materiële rijkdom af en was ook niet gehuwd.

Een mogelijkheid om de lichamelijke begeerten te overwinnen was het zich terugtrekken uit de bewoonde wereld. Je werd zo niet aan de vele verleidingen van het vlees blootgesteld. Het is toch wat

¹ P.Brown, 1995 p6

² E. Meijering, 2004 p400

³ P. Cavinet, 1989 p123

⁴ P.W. vd Horst, 1998 p14

⁵ 1 Korintiërs 7:1 en 7:25-35

⁶ Matheus 11:18-19

paradoxaal te noemen dat nu juist op het moment dat het christendom erkenning kreeg binnen de maatschappij, vele christenen deze maatschappij de rug toekeerden en naar de woestijn trokken. Deze anachoreten (“zij die zich terugtrekken”) gingen vaak leven als eenzame kluizenaars (heremieten) in schamele onderkomens, ver van de bewoonde wereld. In Egypte trokken deze heremieten de woestijn in. Al in het verleden was het zich terugtrekken in de woestijn een vorm van protest geweest. Een protest en vlucht tegen het betalen van belasting of om bepaalde diensten voor de overheid te moeten verrichten.

Antonius trok zich samen met andere kluizenaars rond 300 terug in de Egyptische woestijn. Een gemeenschap nog van eenlingen met beperkte regels en samenkomsten. Enige jaren later zou Pachomius daar het eerste klooster stichten met zijn eigen kloosterregels en de kloosterlingen gaan hierdoor dan ook meer als kleine gemeenschap functioneren.

In Noord-Syrië echter zou de ascetische beweging een andere richting gaan dan die in Egypte. Ze zou extreme en bizarre vormen aannemen. Mogelijk een vervolg van al bekende vormen zoals de strenge Mesopotamische asceten in de regio Edessa. Efram, de Syriër, schreef hierover in 386.⁷ Deze asceten stelden dat het lichaam slecht was en ze wilden zich ervan bevrijden om al op deze wereld als engelen te gaan leven. Deze ‘engelen’ werden echter echte supersterren. Het competitieve element werd steeds verder opgerekt. Deze andere richting kwam mede door de verschillen in de klimatologische omstandigheden tussen de Egyptische en Syrische woestijn. Maar ook andere meer cultuur historische verschillen en achtergronden speelden daarbij een rol. De klimatologische omstandigheden in de woestijn van Egypte waren dusdanig extreem dat een geïsoleerd leven in de ondraaglijke zon met nauwelijks of helemaal geen regenwater onmogelijk was. De Egyptische kloosterlingen leefden dan ook bij elkaar in ommuurde kloosters, als een kleine dorpsgemeenschap⁸. In de Syrische woestijn echter was het klimaat en de omgeving gematigder en ook milder. Geen onmetelijke zandvlaktes maar alles wat groener, met wat neerslag op zijn tijd en niet zo’n extreme hitte en kou. Een eenling kon hier in de open lucht overleven en leven met de woestijn in plaats van tegen de woestijn.

Uit archeologisch onderzoek is gebleken dat de kloosters in Noord-Syrië dan ook geheel anders van opzet waren dan de Egyptische.⁹ Niet afgesloten en ommuurd, maar juist open en vaak gelegen aan belangrijke handelsroutes en daardoor was intensief contact met de buitenwereld mogelijk. En die buitenwereld was zo van belang voor de Syrische ‘Holy Man’.

Mogelijk maakten deze wat mildere, maar toch nog vaak barre omstandigheden in Noord-Syrië het ascetisch gedrag van de Syrische ‘Holy Man’ alsmat extremer. Volgens sommige historici was dit ook een reactie op het ontbreken van de mogelijkheid om als martelaar en held te sterven, nu de christenvervolgingen gestopt waren.¹⁰ Wat paradoxaal werd het afwijzen van het lichamelijke ook juist het benadrukken ervan. Een leven vol zelfkastijding om leken en minder vergaande christenen versted te laten staan. Overwinnaars te worden over het vlees. Een van deze worstelaars was Simeon.

⁷ P. Cavinet, 1989 p132

⁸ P. Brown, 1971 p110

⁹ R.M. Price, 1985 p xx

¹⁰ R.M. Price, 1985 p xxiii

3. Simeon de pilaarheilige

Simeon werd in 390 geboren in Sisa (NW Syrië). Hij zou de eerste zijn die bijna zijn hele leven lang bovenop een pilaar doorbracht met nauwelijks eten en drinken en zonder dak boven zijn hoofd. We beschikken over enkele bronnen uit zijn directe omgeving en tijd. Zoals het manuscript van een zekere Antonius, een volgeling van Simeon, en een manuscript genaamd “Syrische levens“ van een onbekende schrijver. Maar de belangrijkste bron is toch wel Theodoretus, de bisschop van Cyrhus (393-460). Hij schreef in 443 naast andere commentaren en traktaten een omvangrijk en belangrijk werk: de “Historia Religiosa”. Dit document beschrijft de levens van een zeventig tal Syrische monniken en asceten uit de vierde en vijfde eeuw. Het is een van de belangrijkste bronnen van het vroege monachisme in Syrië geworden. Vol beschrijvingen van extreem strenge ascetische oefeningen, zoals het lopen met zware kettingen of opsluiting in een zo kleine cel, dat je daarin alleen maar kon staan, het langdurig staan in weer en wind met nauwelijks enig water of voedsel en andere vaak vreemde gedragingen. Theodoretus beschreef heel uitvoerig het leven van Simeon, die hij persoonlijk kende en waarvan hij een grote bewonderaar was. We moeten deze authentiek lijkende hagiografie toch wel blijven zien als die van een apologet, Theodoretus was een felle verdediger van het ware orthodoxe christendom. Gedreven vertelt hij over heldhaftige daden, wonderen en vreemde voorvallen, maar vooral ook over de lichamelijke prestaties van Simeon. Zelf wat ijdel, verhaalt hij over zichzelf in een van de hoofdstukken. De boodschap was duidelijk belangrijker dan de historische werkelijkheid.

Simeon overleed op bijna 70 jarige leeftijd in 459 boven op zijn pilaar te midden van een grote schare van bewonderaars. Simeon de Styliet (van het Griekse stylos, zuil) zou de eerste pilaarheilige uit de geschiedenis worden. Als jongetje van tien werd hij gegrepen door de teksten van het Nieuwe Testament en kreeg hij al een visioen in een martelaarskapel. Deze ervaringen overtuigde hem ervan dat zijn verder leven in het teken van ascese moest staan. Het kleine schapenhoedertje (waren vele aartsvaders ook geen schapenhoeder geweest ?) trad op zijn dertiende jaar in een klooster in Teleda (55 km buiten Antiochië), maar werd daar weggestuurd, vanwege zijn alsmaar extremer wordend ascetisch gedrag. Hij zou nog maar eenmaal per week zeer kleine hoeveelheden gegeten hebben. Mogelijk gaf hij zo zijn medebroeders, die niet zo streng konden zijn, een te groot schuldgevoel.

In 412, hij is dan 22 jaar oud, gaat hij als een heremiet leven op een heuvel bij het dorp Telenosses. Niet zomaar een gewone heuvel, maar een oude pagane hoogte, gelegen nabij een kruispunt van enkele belangrijke handelsroutes. Eerst had hij zich daar nog vastgeketend, om zichzelf te verhinderen weg te lopen. Later verdwijnen de kettingen en gaat hij boven op een kleine pilaar staan. Daar staat hij dan in weer en wind, geen dak boven zijn hoofd, op een klein houten platform, minder dan vier vierkante meter,

rechtopstaand in zijn dierenhuidenkleed, zonder verzorging voor zwerende wonden en huidaandoeningen en nauwelijks te eten en te drinken. Op afbeelding uit de 6de eeuw zien we hem staan in gevecht met de demonen, hier voorgesteld als de slang.

Hij gaat op steeds hogere pilaren staan. Was dit om te ontstappen aan grijpende handen van de steeds groter wordende aantallen bewonderaars? Op het eind van zijn leven is de pilaar bijna 18 meter hoog. Hij heeft daar zeker 37 jaar en mogelijk zelfs 47 jaar onderbreken bovenop gestaan. Over het juiste aantal jaren zijn de bronnen niet eensluidend.¹¹ Al tijdens zijn leven had hij de status van “heilige” verkregen, als die van een martelaar. Dit betekende een enorme toeloop aan de voet van de pilaar, met bijhorende pelgrimsindustrie. Overigens alleen voor mannen, want Simeon wenste geen vrouwen te zien, zelfs zijn eigen moeder niet. Vrouwen moesten achter een hoge omheining blijven. Na zijn dood moest zijn lichaam beschermd worden tegen relikwie jagers en werd hij met enorme wereldlijke en kerkelijke eer begraven in Antiochië.

Rondom zijn pilaar werd al in 476 begonnen met de bouw van een enorm kerk- en kloostercomplex. Pelgrims dienden wel eerst het baptisterium te bezoeken waar zij, indien nodig, gedoopt moesten worden, alvorens zij de basiliek (of eigenlijk vier basilieken in kruisvorm gebouwd) konden betreden. Alvorens verder in te gaan op de rol van Simeon en de ‘Holy Man’ binnen de Syrische samenleving wil ik ingaan op het fenomeen “Styliet”.

Hoe uniek was dit paalzitten? Onder historici is er verschil van mening. De verklaring die Theodoretus geeft is bijzonder. Naar zijn mening was het gaan staan op een pilaar een directe opdracht van God zelf aan Simeon. Als bewijs hiervan voerde hij fragmenten van het Oude Testament aan, waarbij God zijn profeten vaak bizarre opdrachten gaf. Zo moest de profeet Jesaja naakt rondlopen en werd Hosea verplicht te huwen met een hoer. Zij die niet wilden luisteren zouden deze vreemde schouwspelen zien en dat zou hen overhalen om de goddelijke orakels van deze ware profeten te aanvaarden en het zou overtuigingskracht geven aan hun vermaningen. Zo bracht Theodoretus de verklaring voor dit toch vreemde gedrag binnen de christelijke wereld.

De historicus G. Wright (1968) ziet nadrukkelijk parallellen tussen Simeon op een pilaar met het klimmen in pilaren (phalli) tijdens vieringen binnen de cultus van de godin Atargatis in Hiërapolis. De Griekse auteur Lucianus had dit in zijn geschrift *De Dea Syria* uit het begin van de 2de eeuw al beschreven. De historicus J. Toutain had in 1912 al op deze mogelijke parallellen gewezen.¹² Maar de Bollandist H. Delahaye wijst in 1923 elk verband van de hand¹³ en H. Drijver ziet in 1978 het geheel meer als een “Imitatio Christi” dan een vervolg op een pagaans voorbeeld.¹⁴ Robert Doran ziet weer overeenkomsten met het Bijbelse beeld van de profeet in het hemelse hof en het platonisch/gnostische beeld van de uitverkorenen, die bewegingloos staan, als engelen voor Gods troon.¹⁵ David Frankfurter neemt een middenpositie in. In zijn artikel in *Vigiliae Christianae* nr. 44 uit 1990 wijst hij de theorie van een direct vervolg op de Phallobaten van Hiërapolis af, maar de daad van Simeon paste naar zijn mening wel in de algemene

¹¹ P.W.vd Horst, 1998 p136

¹² D. Frankfurter, 1990 p171

¹³ H. Delehay, 1923 p clxxvii

¹⁴ D. Frankfurter, 1990 p173

¹⁵ D. Frankfurter, 1990 p174

religieuze traditie van Noord Syrië, die zijn oorsprong vond in de pagane wereld. Nieuw was dat Simeon nu een positie innam tussen hemel en aarde. Een bemiddelaar zowel letterlijk als figuurlijk.¹⁶

4. 'Holy Man' Simeon: Bemiddelaar op vele terreinen

Boven op zijn pilaar staand, uittronend boven de menigte, bracht Simeon dagen en nachten door met bidden tot God. Maar op bepaalde vaste momenten, na het 9de (!) uur, zo vermeldt Theodoretus, was hij aanspreekbaar voor iedereen. Dan gaf hij onderricht en raad, nam zijn rol op als zendeling, bekeerde grote groepen heidenen, deed wonderen en voorspelde de toekomst. Hij werd geaccepteerd als bemiddelaar en rechter tussen strijdende partijen. Zo bemiddelde hij bij conflicten tussen steden en dorpen, tussen machtigen en armen. Het waren massa-bijeenkomsten onder zijn pilaar, met mogelijk kermisachtige taferelen. Souvenirs werden vast ook verkocht. Er zijn beeldjes van Simeon teruggevonden tot in Rome. Uit het hele Romeinse rijk maakte men lange en gevaarlijke reizen om hem te aanschouwen, om raad te vragen en om zijn voorbeden te verzoeken. Zijn biograaf somt ze op: "Niet alleen de mensen, die in ons deel van de wereld wonen, maar ook Ismaëlieten. Perzen, Armeniërs, Iberiërs en Homerieten."¹⁷ Zelfs Spanjaarden, Britten en Kelten hebben de verre reis gemaakt. Zij kwamen om genezen te worden, ook smeekten ze om via hem vader te mogen worden, wat natuurlijk wel vreemd was voor Simeon die zelf het huwelijk afwees en geen vrouw wenste te zien. Velen hebben daar hun 'voorvaderlijke' dwalingen afgezworen om daarna de heilige doop te ontvangen. Theodoretus verhaalt over de wonderen, die Simeon er verrichtte. Een verlamd stamhoofd van een Saraceens volk kon weer lopen en een vogel werd versteend om zo een Ismaëliet aan zijn gelofte te houden geen vlees meer te eten. Simeon voorspelde ook de toekomst. Misoogsten en jaren van de pest werden door hem voorzien en ook voorspelde hij dat enorme zwermen sprinkhanen geen grote schade zouden aanrichten, want "Gods mensieliefde gaat hand in hand met zijn straf". Het hele gebeuren had hiermee weer een sterke relatie gekregen met het Oude Testament.

Zelfs bij de Perzische koning genoot hij grote faam en de koningin van de Ismaëlieten werd dankzij zijn bemiddeling weer zwanger. Ook lukte het Simeon om een ruzie tussen twee verwante stammen te sussen. Theodoretus schrijft dan ook dat men hem als rechter kon zien optreden en juiste en rechtvaardige oordelen zien uitspreken. Vermeldenswaardig is nog zijn gevraagde en vooral ongevraagde inmenging in de kerkpolitiek. Zo schreef hij keizer Theodosius II een dreigbrief om diens voornemen om Joodse synagogen terug te geven, niet uit te voeren. Mede onder deze druk trok Theodosius II zijn voornemen weer in.¹⁸

Naast het bestrijden van de goddeloosheid van de heidenen en de 'onbeschaamdheid' van de joden, sprak hij vele vervloekingen uit o.a. tegen een tegenstander van Theodoretus, zijn beschermeling. Exorcisme was hem niet vreemd. Dit paste natuurlijk geheel in de Syrische traditie, want Syriërs waren van oudsher notabele vervloekers.¹⁹ De invloed van Simeon op de kerkleer kwam ook nadrukkelijk naar voren in zijn bewerken van de bisschop van Antiochië om een anti-nestoriaans standpunt in te nemen. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat Simeons biograaf (Theodoretus) ook persoonlijk bij deze kwestie betrokken was.

¹⁶ D. Frankfurter, 1990 p191

¹⁷ A. Theodoretus, vertaling 1985 p 165

¹⁸ P.W.vd Horst, 1998 p138

¹⁹ P. Brown, 1971 p122

Uit deze en vele andere anekdotes en verhalen over Simeon komt zijn rol als bemiddelaar op vele terreinen naar voren. We moeten deze ‘superatleet’ dan ook niet alleen zien als religieuze bemiddelaar tussen gelovigen en hun God, maar vooral zijn sociale rol in de Noord-Syrische samenleving in het begin van de vijfde eeuw is hoogst belangrijk en ook wat merkwaardig.

De historicus Peter Brown heeft veel geschreven over Simeon en de ‘Holy Man’. In zijn artikel *The Rise and Function of the Holy Man in Late Antiquity* uit 1971 benadrukte hij nog vooral hun sociale rol binnen de plattelandssamenleving. Deze zou behoefte gehad hebben aan een leider om zo een gevoel van eenheid te verkrijgen. Ze zochten een man buiten hun directe omgeving, die zijn cultuur en waarden ten dienste wilde stellen van de dorpingen.²⁰ Twintig jaar later zou Brown deze sociale rol wat herzien en de ‘Holy Man’ meer in de totale context van de Syrische wereld in de vijfde eeuw plaatsen.²¹ Een wereld vol vele onverklaarbare, duistere elementen. Een wereld vol onzichtbare krachten, geheimzinnigheid en onzekerheden. Een wereld vol demonen, die ziekten, misoogsten en armoede brachten. Het kwaad was overal in de wereld.

Deze wereld was in deze vijfde eeuw ook in een overgangsfase beland. Een tijd vol politieke en religieuze onzekerheden. Het Romeinse rijk werd zowel van binnenuit als van buitenaf uitgehold en kwam steeds meer onder druk te staan van binnenvallende grensvolken. Vele oude klassieke instituten waren in verval geraakt en aan erosie onderhevig, zoals bijvoorbeeld het orakel van Delphi²². Het opkomende christendom had echter nog geen compleet en universeel verklaringssysteem ontwikkeld voor de vele problemen en het kwaad in deze wereld. Ze was nog heftig verdeeld en kende nog geen sterke organisatie, die bij conflicten en spanningen dwingend op kon treden. In deze onzekere overgangsfase, in dit vacuüm, konden deze Syrische ‘Holy Men’, met Simeon als voorbeeld, bakens van licht worden. Richtinggevend, krachtig en helder. Bemiddelaars voor, van en tussen de mensen op vele terreinen.

5. Reacties en navolging

De wereldlijke en religieuze macht van Simeon moet echter ook wel met argusogen bekeken zijn door gevestigde machten, die aan invloed moesten inboeten.

In de hagiografie van Daniel de Styliet, een leerling van Simeon, lezen we over een kerkelijk onderzoek door drie Archimandriten (bisschoppelijke toezichthouders) uit Mesopotamië. Wanneer zij bij de pilaar van Simeon aangekomen zijn, vroeg hij hen om naar boven te klimmen en zo met hem te praten, maar volgens deze anekdote durfden ze niet zo hoog te klimmen.²³ Een zowel letterlijk als figuurlijk duidelijke verklaring van hun falen en de macht van Simeon. Theodoretus maakt elders melding van een brief van de monniken uit Egypte, die de excommunicatie eisten van Simeon, omdat dit volgens hen toch wel een te extreem gedrag was en zij Simeon een ijdeltuit vonden.²⁴

Maar dit alles had weinig invloed op het succes van Simeon. Integendeel zijn macht groeide en hij kende ontelbare navolgers tot ver in de Middeleeuwen. Zo ging de eerder genoemde Daniël in

²⁰ P. Brown, 1971 p118

²¹ P. Brown, 1995 p73

²² P. Brown, 1971 p150

²³ I. Pena, 1975 p29

²⁴ I. Pena, 1975 p29

Constantinopel, vlakbij de Bosporus, op een hoge pilaar staan. Een strategische plaats, om vandaar te oordelen en te veroordelen, te interveniëren tussen strijdende generaals en zelfs de Keizer raad te geven in een internationale arbitrage.²⁵

In Syrië zelf bleef ook na de komst van de Islam, begin 7de eeuw, dit fenomeen op enkele plaatsen bestaan. Het waren voornamelijk kleine enclaves in Noord-Syrië waar het christendom zich handhaafde en ook de kloosters met hun pilaarheiligen. Maar de faam van Simeon reikte tot ver buiten de Oosterse wereld. Zo zou volgens bisschop Gregorius van Tours ene kluizenaar Wulfilaïcus omstreeks 600 nabij Trier op een antieke zuil zijn gaan staan. Vanaf die hoogte sprak hij de mensen vermanend toe, die naar het nabijgelegen woud trokken om daar heimelijk de Godin Diana te aanbidden.

Rondom vele pilaren ontstonden kloosters. Vaak ook werden kloosters en pilaren gelijktijdig gebouwd. Dat trok vele pelgrims en andere bewonderaars. En dat bracht ook voor het klooster de nodige gelden. Een vorm van ‘Gift exchange’: Geld versus goede raad.²⁶

In de elfde en twaalfde eeuw was er in de westelijke wereld zelfs sprake van een ware golf van ascese en kluizenaars.²⁷ Zo waren er ridder-heremieten, die eerst carrière gemaakt hadden als rondtrekkende krijgers en zich op latere leeftijd tot het kluizenaarschap bekeerden. Ene ridder Gerlach van Houthem trok zich terug in een oude eik langs de verkeersweg van Keulen naar Maastricht. Gelijk de geschilderde fantasieën van Heronimus Bosch.

Een ander soort navolgers waren de kluizenaressen die zich in een kluisje aan een kerk lieten in metselen, met weinig kleding en voedsel en slechts een raam aan de straatkant om vandaar raad te geven aan de burgers. Zo liet ene Bertken, de bastaarddochter van de onderbisschop van Utrecht, zich in 1457 in metselen in de Buurtkerk, nabij de Dom. Toen ze in 1514 stierf waren en volgens de overleving wel zes pedellen nodig om de menigte in bedwang te houden.²⁸

Tegenwoordig wordt er nog vol bewondering over deze ascetische kluizenaars gesproken. Tijdens een bezoek aan het dorpskerkje van Watou (België) kwam ik midden voor het hoofdaltaar het graf tegen van ene pastoor Grimmick. Hij had zich in 1724 in laten metselen en nu nog wordt er elk jaar voor hem een noveen gehouden. Hij wordt dan aangeropen voor de “hopeloze gevallen”.

Simeon, de eerste pilaarheilige, was een fenomeen die vele aansprak en nog steeds aanspreekt.

6. Conclusie

Simeon, de pilaarheilige, was een uniek Syrische asceet in de late oudheid, met vele navolgers over de gehele wereld. Hij was al tijdens zijn leven uitgegroeid tot een waarlijk ‘Heilig Man’ en werd vereerd als een martelaar.

De klimatologische omstandigheden in Noord-Syrië hadden een permanent verblijf zonder beschutting op een hoge pilaar zeer moeilijk, maar niet onmogelijk gemaakt. Daarnaast kwamen in Noord-Syrië vele oudere ideeën en gewoonten ten aanzien van het ascetisme samen. Een ongehuwd en seksloos

²⁵ P. Brown, 1971 p133

²⁶ P. Brown, 1995 p63

²⁷ A.B. Mulder-Bakker, 2007 p41

²⁸ A.B. Mulder-Bakker, 2007 p9

leven als engelen. Vasten en zelfkastijding als wapen tegen de duivel en de demonen. De mens moest loskomen van het lichamelijke, alleen de ziel (geest) bepaalde het mens zijn.²⁹

Simeon bekleedde een invloedrijke positie, daar boven op zijn pilaar op de top van een strategisch gelegen heuvel. Staande midden, tussen en boven de mensen. Hij behoefde aan niemand in deze wereld verantwoording af te leggen. Alleen aan zijn Heer en Meester.

Waarom werd die rol door zijn omgeving geaccepteerd en kon die rol zo groot worden? Een belangrijke verklaring ligt in het gegeven dat zijn kracht niet lag in zijn afkomst, rijkdom of afgedwongen was door geweld. Zijn kracht en daardoor ook zijn macht was geheel zijn eigen verdienste en deze positie had de “Holy Man” verkregen door zijn extravagante vorm van ascese en zelfkastijding. Zijn manier van leven leek voor velen van zijn tijdgenoten de enige en juiste weg om later tot de selecte groep van uitverkorenen te behoren, die naast de troon van God mochten plaatsnemen. De gewone (zwakkere) Christenen keken naar hem op en hadden hem als tussenpersoon nodig. De professional te midden van de amateurs. De bemiddelaarsrol van de “Holy Man” werd echter veel groter en breder dan alleen die tussen deze gelovigen en hun God.

De wereld van de vijfde eeuw was in een overgangsfase. De tussenfase (vacuüm) van een afbrokkellende pagane wereld en het opkomend christendom. Het Christelijk verklaringmodel is nog in volle ontwikkeling. De kerkelijke hiërarchie moest nog echt vorm krijgen en kende nog geen krachtig religieus leiderschap³⁰. Algemeen geaccepteerde geloofsregels vormen nog heftige stof tot debat en scheuring. De christelijke ethiek moet nog vaste vorm krijgen. Wat mag nog wel? Wat mag juist niet? Een wereld vol onzekerheden.

In deze tussenperiode gaven de ‘Holy Men’ zekerheid en richting. Simeon was een van de eerste en grootste onder deze bemiddelaars en richtinggevers in de late oudheid. Ver boven de menselijke wereld uittronend, stonden ze toch midden in die wereld.

Als de lamp op de kandelaar, die licht geeft in de duisternis.

²⁹ P. Cavinet, 1989 p132

³⁰ P. Brown, 1995 p65

Literatuurlijst :

- P.W. van der Horst, *De woestijnvaders*. (Amsterdam 1998)
- A. Theodoret, *History of the Monks of Syria*. vertaling R.M. Price. (Kalamazoo, Michigan 1985)
- E. Meijering, *Geschiedenis van het vroege christendom*. (Amsterdam 2004)
- P. Cavinat, *Le christianisme en Syrie* in *Archelogie et Histoire de la Syrië*. (Saarbrücken 1989)
- D. Frankfurter, *Stylites and Phallobates* in *Vigillae Christianae* 44. (Leiden 1990)
- P. Brown, *Authority and the sacred*. (Cambridge 1995)
- P. Brown, *The Rise and Function of the Holy Man* (1971) in *Society and the Holy in Late Antiquity*. (Oxford 1979)
- I. Pena, e.a. , *Les Stylites Syriens* in *Studium Biblicum Franciscanum*. (Milaan 1975)
- H. Delehaye, *les Saintes Stylites*. (Brussel 1923)
- A.B. Mulder- Bakker, *Verborgene Vrouwen*. (Hilversum 2007)

Afbeeldingen :

- Voorblad : “Simeon de Stylite en Simeon van de Wonderlijke Berg.” Icoon 15de eeuw Aleppo.
- Pag. 3 : “Kerkcomplex Qalaat Seman, Simeonsklooster.” Eigen opname 2005.
- Pag. 6 : “Simeon de Stylite op zijn kolom met een slang.” Zesde eeuw. Het Louvre
- Pag. 11 : “Simeon de zuilenheilige.” Carel Willink, 1939. Gemeente museum Den Haag